

Üretim Fonksiyonu ile İlgili Tıbbi Uygulamaların Tıbbi Etikteki Yeri ve Bazı Orijinal Sonuçlar

Prof.Dr.Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR*

* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji ABD, BURSA

ÖZET

Bu çalışmada üreme fonksiyonları ile ilgili uygulamaların tıbbi etikteki önemine değinildi ve bazı orijinal sonuçlar elde edildi.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi etik, Üreme fonksiyonu

SUMMARY

In this article, the importance of applications on the functions of generation in the medical ethics has been pointed out and some original results have been obtained.

Key Words: Medical ethics, Functions of generation

GİRİŞ

Üretim fonksiyonu ile ilgili tıbbi uygulamalar olan doğum kontrolü, kısırlaştırma, tüp bebek vb.leri gibi konuların hukuki sorunları bugün hem dünyanın birçok ülkesinde, hem de ülkemizde daha modern yasalarla çözümlenmeye çalışılmaktadır. Çünkü bu konuların hepsinde hekim sorumluluğu vardır ve bu yüzden hekimlerin dikkat etmesi gereken bazı hukuki problemler ortaya çıkmaktadır.

Üretim Fonksiyonu ile İlgili Tıbbi Uygulamalara ait Bazı Tanımlamalar

Hekim, kişinin üretim fonksiyonu ile ilgili bazı tıbbi müdahalelerde bulunabilir ve bu uygulamalarda hekim sorumluluğu doğabilir. Bu müdahalelerle ilgili olan doğum kontrolü, aile planlaması, nüfus kontrolü ve gebeliği önleme gibi terimler bazı durumlarda aynı anlamda kullanılmakla beraber, dar anlamları ile ele

alındıkları zaman bazı farklara sahip oldukları bilinir. Gebeliği Önleme, gebeliğe engel olan önlemlerin uygulanması demektir. Gebeliği önleme, ancak döllenme olayından önce olabilir. Doğum Kontrolü ise gebeliği önlemeği de kapsamakla beraber döllenmeden sonra da söz konusudur. Nitekim bu terim, doğum kontrolü, kısırlaştırma ve kasdi çocuk düşürmeyi de kapsar. Nüfus Kontrolü terimi ise doğum kontrolünden daha geniş bir kavramdır. Bu terim, hem gebeliği önleme, hem de doğum kontrolü kavramlarını kapsamakta ve buna ek olarak çocuk veya ihtiyar ölümleri gibi doğum sonrası ölümlerini de içine almaktadır. Doğum kontrolü, aile bünyesi içinde yeni gebelikleri önleme önlemlerinin uygulanması ve bunların klinikler yoluyla yayılması şeklinde ortaya çıkarsa buna Aile Planlaması denir. Yani aile planlaması, ailenin istediği zaman ve bakabileceği sayıda çocuk sahibi olması ve aile sağlığını ve yaşayışını sar-

saçak olan istenmeyen çocuklardan korunması demektir. Çocuğu olmayan, ancak çocuk isteyen ailelere yardım da bu tanımın içine girer. Aile planlaması iki şekilde olur. Birincisinde gebelik önlenir» ikincisinde ise doğuma engel olunur (1).

Bütün bu tanımlamalardan başka bir diğer deyim de sterilizasyondur. Sterilizasyon, bir erkek veya kadının çocuk yapma yeteneğinin cinsel gereksinimlerini sağlamalarına engel olmadan yok edilmesi anlamına gelir. Bu deyim ve bununla ilgili operasyonlara ait kurallar 2827 sayılı ve 25 Mayıs 1983 tarihli Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde vardır.

Yine son yıllarda çok bilinen bir tanımlama da tüp bebek deyimidir. Annenin fallop borusunun tıkanması sonucu oluşan bir tür kısırlığa karşı önlem olarak anneden alınan yumurtayı, babadan veya başka bir erkekten alınan spermle birleştirmek ve döllenmiş yumurtayı döş yatağına salmakla oluşan bebeğe tüp bebek denir. Yapay döllenme denen diğer bir deyim ise cinsel birleşmenin dışında erkeğin spermle ile kadının yumurtasının karşılaştırılması demektir. Eğer aşılardan sperm, eşe aitse kendinden yapay döllenme veya türdeş yapay döllenme (Insemination homologue) başka bir erkeğe aitse yabancıdan yapay döllenme veya türdeş olmayan yapay döllenme (Insemination heterologue) adını alır (2). Ayrıca bu konuda daha başka deyimler de vardır. Dondurulmuş döllenme, döllenmiş yumurtanın embriyon halinde kadının uterusuna daha ileri bir tarihte transfer edilmek üzere dondurulması demektir. Yumurtlamayan fakat gebelik durumunu götürebilen bir kadının uterusuna eşinin spermi ve başka bir kadının yumurtasından oluşan embriyon yerleştirilirse buna da yumurta

transferi denir (3). Ayrıca kadın yumurtlayabilir ve fakat gebelik durumunu sürdüremezse eşlerin yumurta ve sperminden oluşan embriyon, diğer bir kadının uterusuna (kiralık uterus) yerleştirilir. Bu durumda çocuk genetik olarak yumurtayı veren anneyi, fizyolojik olarak da doğuran anneye ait olur. Bütün bu durumlarda hekim sorumluluğu vardır ve bir hukuk konusu olmaktadır.

Üretim Fonksiyonu ile İlgili Tıbbi Uygulamaların Tarihi Gelişimi

İnsanların istemedikleri çocukları dünyaya getirmemeleri ile ilgili çabalar, ilk çağlardan beri görülmektedir. Eski Mezopotamya'da Hamurabi Kanunlarına göre, hür bir kimsenin çocuğu düşürülürse ve kadın ölürse, bunu yapan kişinin de çocuğu öldürülürdü. Eski Mısır'da, kadınlarda, yağa batırılmış süngerlerle vajina yolunu tıkayarak gebeliği önlerlerdi. Ebers Papirüs'ünde gebelik önlemek için serviks timsah pisliği, bal, doğal süt karbonatı ve lastik karışımından yapılmış bir tıkaç konduğu yazılırdı. Eski Çin'de ise kadınlar ilkbaharda 25 kurbağa yavrusu yutarlar ve böylece 5 yıl çocuklarının olmayacağına inanırlardı.

Eski İsrail'de çocuğun aldırılması halinde, ceza, kadının eşi veya yargıçlar tarafından belirlenirdi ve kadının ölümlü durumunda bu işi yapana genellikle ölüm cezası verilirdi (4).

Eski Yunan'a gelince, bu ülkede, karındaki çocuk canlılık kazandıktan sonra düşürülürse, bu suç işleyene ölüm cezası verilirdi. Yine Hipokrat Yemini'nde çocuk düşürmeye karşı bazı cümleler vardır (5). Yunan filozofu Aristotele ise ana karnındaki çocuğun canlılık kazanmadan önce alınmasına izin verilmesi gerektiğini bildirir.

Eski Roma'da, çocuk düşürmeye ait cezalar, ayrıntılı biçimde düzenlendi, Eğer çocuk düşürme ana ve babanın nzası ile gerçekleşirse bu işi yapana ceza verilmezdi. Eğer kadın, zorla ve eşinin izni olmadan amacına ulaşırsa sürgün cezası verilirdi. Eğer bu uygulamada kadın ölürse, bu işi yapana ölüm cezası uygulanırdı (6).

Ortaçağlarda, Hristiyanlık dünyası, çocuk düşürme olayını cinayet olarak kabul etti. Bu konuda İncil'de bir kayıt olmamakla beraber, Hristiyanlık, çocuğun düşürülmesine şiddetle karşı çıktı. Nitekim IV. yüzyılda Eliberis Konsili, çocuk düşürmeye karşıydı ve çocuk düşürmeye sebep olanlar aforoz edilirdi (7).

İslam dünyasında ise diğer bütün dinlerde olduğu gibi çocuk düşürme, bir ahlak konusu olarak ele alındı. Gebeliğin ilk dört ayında çocuk düşürülmesi günah olup daha sonraki aylarda cinayet olarak kabul edildi (8,9). İslam dinine göre, gebeliğin ilk dört ayında çocuk canlılık kazanmış bir et parçası (kan pıhtısı) olarak bilinirdi (10). Nitekim eşinin izni olmadan çocuğunu kendi arzusu ile düşüren kadın hakkında çocuk ölü ise gurra (ödençe demektir ve para veya mal olarak ödenir. Arş veya kanlık adlarıyla da anılır), canlı olarak çıkıp sonra ölürse tam diyet (ödençe) verilirdi. Eğer kadının eşinin rızası ile bu uygulamaya gerçekleşirse kadına ta'zir cezası (azarlama) verilirdi (11).

Ortaçağ Hristiyanlık dünyasının çocuk düşürme hakkındaki felsefesi, yıllarca Avrupa ülkelerinin bu konudaki uygulamalarına etki etti ve bu ülkeler, anne karnındaki çocuğun canlılık kazanması durumunda, çocuk düşürme olayına ağır cezalar verdiler. Eğer çocuk canlılık kazanmamışsa hapis ve para

cezası uygulanırdı. Fransa'da ise her iki durumda da bu işi yapana ölüm cezası verilirdi.

18. yüzyılda Avrupa'da bazı filozoflar, çocuk düşürme için uygulanan ağır cezalara karşı çıktılar ve ölüm cezasının kaldırılmasını istediler. Bir İngiliz iktisatçısı olan Thomas Robert Malthus (1766-1834) ise 1798 de yazdığı *Essai sur la Principe de la population* (Nüfus Meselesi Üzerine Bir Deneme) adlı eserinde, nüfusun geometrik olarak yani katı ile artmakta olduğunu ve bu durumun dünyaya kıtlık getireceğini yazdı ve böylece nüfus planlamasını önerdi (12). İlkçağlarda Yunan filozofları, Platon ve Aristo'nun doğum kontrolünü benimseyen görüşleri, Malthus'un fikirleriyle 19. yüzyılda biraz daha güçlendi. 19. yüzyılın ortalarına doğru, Charles Knovton, nüfus artışının gebeliğe karşı önlem alınarak engelleneceğini bildirdi. Bu görüşler, tarih boyunca doğum kontrolünü benimseyen görüşler grubuna girer. Diğer bir grup ise doğum kontrolünü benimsemeyenlerdir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: a) Merkantilistlerin Görüşleri: Nüfusun çoğalmasını ileri süren ilk ekonomik doktrin olup ortaçağda gelişti, b) Malthus'a Karşı Görüşler: Bunlar Malthus'un fikirlerini benimsemeyenlerdi, c) Marksist Doktrin: Bu doktrin nüfusun arttırılmasını önerdi(1).

1791 tarihli Fransız Ceza Kanununda, çocuk düşürme için 20 yıl hapis cezası vardı. Ancak bu kanun, çocuğun alınmasına rıza gösteren kadına ceza vermedi. Aynı ülkenin 1810 tarihli Ceza Kanunu ise kadına ve çocuğu düşürten kişiye aynı cezaları vermektedir.

1920'li yıllara gelindiği zaman, bütün Avrupa ülkelerinde, çocuk düşürme ve düşürtme suçlarını geçen dönemlere

nazaran daha az şiddetli cezalarla karşılama eğilimin yaygınlaştığı görülür. Nitekim Fransa'da 27 Mart 1923 tarihli kanun, bu suçu cinayet derecesinde bir fiil olmaktan çıkardı ve suçlu» 1-5 yıl hapisle cezalandırıldı. Avrupa ülkeleri, 1920'lerden önce savaşlar nedeniyle insan kaybına uğradılar. Örneğin I. Dünya Savaşında, 1.5 milyon Fransız hayatını kaybetti. Bu kaybı gidermek için bu ülkede çocuk düşürmeyi cezalandıran 29 Temmuz 1939 tarihli bir kanun çıktı. 17.1.1975'de ise Fransız Parlamentosu çocuk düşürmeyi yasallaştırdı. İtalya'da da parlamento, 1978'de istek üzerine çocuk düşürmeyi kabul etti.

Amerika Birleşik Devletlerinde ise 1812'lerde, gebe bir kadına çocuğun canlı sayılmadığı belli bir süre için operasyon uygulanması suç sayılmazdı. Ancak 1851'de hangi durumda olursa olsun çocuk düşürme olayı suç olarak kabul edildi (7). 1861'de ise çocuk düşürmeyi yasaklayan bir yasa kabul edildi. Bu yasa, 1971'de New York eyaletinde yürürlükten kaldırıldı. 1976'da Federal Yüksek Mahkeme, çocuk düşürmeyi yasaklayan yasalarını iptal etti.

Norveç'te 13.6.1975 tarihli kanun, belirli nedenlerle 12. haftaya kadar gebeliğe son verilmesini kabul etti. Gebeliğe son verme, 18. haftadan sonra, çok ciddi nedenlere dayanmaktaydı (6).

İngiltere de 1860'a kadar çocuk düşürme konusunda yasal sınırlama yoktu. 1864 de parlamento çocuk düşürmeyi yasakladı. Ancak bu yasa, 1967'de yürürlükten kaldırıldı ve sosyal ve psikolojik nedenlerle çocuk düşürme serbest bırakıldı.

Japonya'da 1876 da çocuk düşürme yasaklandı. 1948 de nüfus ar-

tış hızını azaltmak isteyen bu ülke çocuk düşürmeyi serbest bıraktı.

Eski Sovyetler Birliğinde 1920'lerde milyonlarca insan açlıktan ölmekte idi ve ülkenin fazla nüfusa ihtiyacı yoktu. Böylece 18 Kasım 1920 Kararnamesi ile Sovyet Sağlık Kurumlarında gebeliğe ücretsiz olarak son verilebileceği ilan edildi. 1934 de ise bu ülkede tıbbi nedenler dışında çocuk düşürme yasaklandı. Daha sonraları istek üzerine çocuk düşürme serbest bırakıldı (13).

Almanya'da 18 Haziran 1974 tarihli kanunla 12. haftaya kadar gebeliğe son verilmesi kabul edildi. Bu kanun, 21 Haziran 1976 da biraz daha şekillendirildi. Yine Avusturya'da 23 Ocak 1974 tarihli federal kanunla gebeliğe son verme yasallaştırıldı (3).

İsveç'te, eğer anne sağlığı tehlikeli bir durumda ise, çocukda ciddi bozukluklar varsa, gebelik bir suç olarak oluşmuşsa, kadın küçük veya akıl hastası ise ve kadında psikolojik bozukluklar varsa, 1938'den beri çocuk düşürmeye izin verilir. 1965'de yürürlüğe giren İsveç Ceza Kanunu ise çocuk düşüren anneyi cezalandırmamaktadır (11).

Türkiye'de ise Cumhuriyet döneminde önce, çocuk düşürme konusunda İslam Ceza Hukukunun esasları uygulanırdı. 19. yüzyıla ait bazı belgeler, çocuk düşürme ile ilgilidirler. 1826 tarihli bir belge, çocuk düşürücü ilaç veren ve kanlı ebe diye bilinen bir ebenin cezalandırılması gerektiğini bildirmektedir (14). Yine 1828 tarihli diğer bir belgede ise kadınlara çocuk düşürmek için ilaç verilmemesi gerektiği yazılıdır (15). 1843 tarihli bir belge de çocuk düşürmeye sebep olan ve Rodos'a sürgüne gönderilen Lutfullah adında bir kimsenin affı

hakkındadır (16). 1857 tarihli Ceza Kanunname-! Hümayunu'nun 193. maddesinde, çocuk düşürmeye neden olan kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verileceği yazılıdır. Eğer bunu yapan kişi, hekim veya eczacı ise cezaların miktarı değişmektedir (17).

Cumhuriyet döneminde Türkiye'de doğum kontrolü bazı aşamalar geçirdi:

1- Doğum Kontrolünün Yasak Olduğu Dönem (1965'e kadar): Bu yasağın bazı nedenleri vardır: a) Nüfusun artması, askeri ve siyasi nedenler için gerekliydi, b) Doğan kaynakların işlenmesi için insana ihtiyaç vardı, c) Ekonomik gelişmenin kuvvetlenmesi gerekiyordu, d) Kültür kuruluşları hızlanmalıydı. e) Sosyal iş bölümü ve uzmanlık açısından nüfus artmalıydı. Bu dönemde doğum kontrolünü yasaklayan iki yasa vardı. Bunlardan biri, 1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (472/11. madde), diğeri ise 1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu (152. madde) idi.

2- Serbestliğe Geçiş Dönemi: Doğum kontrolünün serbest olduğu 1965 yılından önce bir serbestliğe geçiş dönemi görüldü. Bunun nedenleri şunlardır: a) Ekonomik Nedenler: Türkiye'nin nüfusu hızla artmaktadır. Böylece ölüm oranları düşmekte, doğum oranları artmaktadır. Ülkede kalkınma, doğumların kontrolüne bağlıdır, b) Tıbbi Nedenler: Doğum kontrolü yasak olduğu zaman gizli çocuk düşürmeler olmaktadır. Böylece anne sağlığı zarar görmektedir, c) Sosyal Nedenler: Yasak dönemde uygulanan nüfus politikası, sosyal gerçeklerle uyuşmamaktadır. Serbestliğe geçiş döneminde birçok bilimsel toplantı yapıldı ve konuyla ilgili önlemler görüşüldü. Bu konuda çeşitli raporlar hazırlandı ve bazı sonuçlara varıldı.

3- Serbest Dönem (1965'den sonra): a- Nüfus Politikasındaki Değişiklik: Bu dönemde nüfus

politikasında değişiklik yapıldı. Böylece doğum kontrolü yasağı kaldırıldı ve bu konuda devlet isteyenlere yardımcı olmaya başladı, b- Yasal Değişiklik (1965): 1965 tarihli ve 557 sayılı "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun"la yasal değişiklik yapıldı. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak 12.6.1967 tarihli "Tıbbi Zaruret Halinde Gebeliğin Sona Erdirilmesi ve Sterilizasyon Yapılması Hakkında Tüzük ve Nüfus Planlaması Yönetmeliği" çıkarıldı (1). Yine 25.5.1983 tarihle ve 2827 sayılı "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun" ise 1965 tarihli kanunun daha modern bir şeklidir.

Üretim fonksiyonları ile ilgili tıbbi uygulamalardan bir diğeri olan yapay döllemeye hayvanlarda 14. yüzyıldan önce rastlandı. İlk bilimsel denemeler önce 1600'de Marcelio Malpighi ve daha sonra Bibbiena tarafından ipek böceği yumurtaları üzerinde uygulandılar. 1680 de Jan Svammerdan balıklar üzerinde bazı denemeler yaptı ve başarılı olmadı. Jacobi ise 1725 den 1765 e kadar balıklar üzerinde çalışarak olumlu sonuçlar elde etti. 1778 de Lazero Spallanzani, bu operasyonu memeli hayvanlarda denedi ve kurt köpekleri doğdu. Ivvanoff, 19. yüzyılda hayvanlarda yapay dölleme metodu uyguladı.

İnsanlar üzerindeki uygulamalar ise 18. yüzyılda başladı. John Hunter, 1799 da bir adamın enjektörle alınan spermelerinin eşinin vajinasına enjekte edilmesini sağladı. Daha sonra 1838 de Girault, Spallanzani, 1886 da Sims insanlarda yapay döllemeyi gerçekleştirdiler. 1910'da Rohlader, bu konuyla ilgili olarak 75 olayın 29'unda başarı sağlandığını bildirdi. Becker, 2. Dünya Savaşında, Pasifik cephesindeki 10000 Amerikan askerinin yapay döllemeye

kullanılmak üzere kendi spermelerini gönderdiklerini yazar (18).

Yapay dölleme, Hristiyanlık dünyasında da bazı yorumlara yol açtı. 1897 de Papa XIII. Leon bu konunun dîne aykırı olduğunu söyledi. 1949 da Papa XII. Pîe de bu durumu onaylamadığını beîirtti. Bu konu daha sonraki yıllarda da din adamları tarafından eleştirildi. Ancak daha sonraları gerek Hristiyanlık ve gerekse İslam dünyası evli erkek ve kadın arasında olan yapay döllemenin sakıncalı olmadığını belirttiler. Yine Türkiye'de de Diyanet İşleri Başkanlığı» evli erkek ve kadın arasında olan yapay döllemeyi kabul etti.

Bazı ülkelerde yapay döllemeyi kabul eden yasalar çıkarıldı. Örneğin Fransa'da 1980 de yapay döllemeyi serbest bırakan kanun kabul edildi.

Türkiye'de de 1987'de Yüksek Sağlık Şurası tarafından tüp bebek konusunun uygulanmaya geçirilmesi yolunda karar alındı. Bu karara göre, tüp bebek yalnız Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının izin verdiği kurumlarda yapılacaktır.

Üretim Fonksiyonu ile İlgili Tıbbi Uygulamaların Tıbbi Etik Açısından İncelenmesi

Kişilerin üretim fonksiyonları ile ilgili tıbbi uygulamaların hukuki yönleri, bugün Türkiye'de bazı kanun ve tüzüklerle eskiye göre daha moden şekilde ve günün koşullarına uygun olarak düzenlenmişlerdir. Nitekim 25 Mayıs 1983 tarihli ve 2827 sayılı "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun", Türkiye'de, nüfus planlaması esasları, gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon uygulamaları, acil müdahale durumları ve gebeliği önleyici ilaç ve araçların sağlanması ve yapımı ile ilgili konuları düzenlemektedir. Yine 14.11.1983 tarihli ve 83/7395 sayı-

lı "Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük" de bu kanuna dayanarak çıkarıldı (19).

Çocuk düşürmeyi ve sterilizasyonu belli bazı koşullarla suç olmaktan çıkarılan ve Türk Ceza Kanununda çok esaslı hüküm değişiklikleri yapan 2827 sayılı yasanın 1. maddesi, yasanın amacını verir, 2. madde, nüfus planlamasının tanımını yapar. 3. madde ise nüfus planlamasıyla ilgili eğitim, öğretim ve uygulama hizmetlerinden sözeder. Yasanın 4. maddesi, sterilizasyon ve kastrasyonun tanımını yapar. 5. madde ise gebeliğin sona erdirilmesinden sözeder. Bu maddeye göre, gebeliğin 10. haftası doluncaya kadar istek üzerine gebelik sona erdirilebilir. Ancak annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmaması gerekir. 10. haftadan fazla gebeliklerde, gebelik, anne hayatı veya doğacak çocuk için zararlı ise durdurulabilir. Acil hallerde ise hekim, derhal müdahale ederek gebeliğe son verebilir. Yasanın 6. maddesi ise gebeliğe müdahalenin gebe kadının iznine, küçüklerde ise küçüğün rızası ile beraber velinin iznine, vesayet altındaki kişilerde ise vasinin de iznine bağlı olduğunu bildirir. Ancak akıl hastalığı olan gebe kadın için kendi rızası aranmaz. Bu yasanın 7. maddesi gebeliği önleyici nitelikte olmayan ilaç ve araçları yapanlar ve dağıtanlar hakkında hapis ve para cezası verileceğini bildirir. 9. madde ise, 1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 468. maddesinin bu kanuna göre değiştirildiğini açıklar. Böylece gebe kadının rızası olmaksızın 10. haftaya kadar çocuğunu düşürten kimseye ağır hapis cezası verilmektedir. Gebelik süresi 10 haftadan fazla ise tıbbi nedenler olmaksızın gebe kadının rızasıyla çocuk düşürme olursa,

hem kadına, hem de çocuk düşürtene ağır hapis cezası verilir. Yine Türk Ceza Kanununun 470. maddesi de bu yasa göre değiştirilmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanununun 471. maddesi de bu kanuna göre, rıza olmaksızın kadın veya erkek üzerinde sterilizasyon yapan kişiye de ağır hapis cezası vermektedir (20).

Görüldüğü gibi doğum kontrolü ile ilgili yasalar, zamanımızda hem yabancı ülkelerde, hem de Türkiye'de günün koşullarına daha uygun duruma getirilmişlerdir. Ancak doğum kontrolü ile ilgili tıbbî uygulamalarda hekim sorumluluğu ortaya çıkabilir ve bu yüzden bu uygulamalarda insan sağlığına zarar verici bir ortamın oluşmaması gerekmektedir (1).

Üretim fonksiyonu ile ilgili tıbbî uygulamalara ait diğer bir konu da tüp bebek ve yapay döllendirme. 1987 de Yüksek Sağlık Şurası, tüp bebek konusunun uygulamaya geçirilmesi kararını aldı. O zamandan beri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın izin verdiği kurumlarda bu uygulama yapılmaktadır. Burada bir yapay döllendirme olayı vardır ve eğer anne kısır ise yumurta, babanın spermeleriyle bir tüpte karşılaştırılarak oluşan embriyon, uterusu verilir ki bu olay 1987 tarihli kararla da kabul edilmiş olup evli çiftleri kapsar. Eğer bu uygulama, babanın kısır olması durumunda, yabancı bir erkekten alınan spermelerle yapılırsa bazı sosyal, psikolojik ve hukuki sorunları da beraberinde getirmektedir ve Türkiye'de yasallaşmamıştır. Bazı Batı ülkelerinde bu konu ile ilgili uygulamalar görülmektedir. Ancak bu tip yapay döllendirme, toplumun ahlaki değer yargılarına aykırı özellikler taşır ve bu yüzden ülkemizde hukuka uygun olarak kabul edilmez (18). Kadın yu-

murtasının yabancı bir erkek spermisiyle karşılaşması ile olan çocuğa ileride yasal babası ve annesi değişik duygular besleyebilir. Yine çocuğun genelde bilinmeyen biyolojik babası da ortaya çıkarak onu isteyebilir. Ayrıca çocuğun annesi böyle bir yolla çocuğunun olması durumuna karşı ileride bir suçluluk duygusu duyabilir. Ayrıca bu tip döllendirme ileride kardeşler ve hatta kardeş-baba arasındaki evlenmelere yolaçabilir. Yine miras hukuku açısından çeşitli problemler ortaya çıkabilir (21). Ancak gittikçe modernleşen dünyada bu konuların da ileride çözümlenebileceği kuşkusuzdur.

SONUÇ

Bugün üretim fonksiyonları ile ilgili uygulamalar çok çeşitlidir ve ülkemizde bunların bir kısmının yasal sorunları çözümlenmiş olmakla beraber bir kısmı bazı etik problemleri de beraberinde getirmektedir. Bunların da ileride etik kurallar içinde çözümlenebileceği kanısındayız.

KAYNAKLAR

1. Bayraktar K, Okur AR. Doğum kontrolünün ortaya koyduğu Hukuki problemler ve çözüm yolları, Yörük Mat, İstanbul 1970:1-70.
2. Atabek EM. Sunin ilkah ile ilgili Deontoloji problemleri, İstanbul Tıp Kurultayı, 1. Türk Tıbbi Deontoloji Kongresi, Bildiri Özetleri, İstanbul 1977:14.
3. Özsunay E. Gerçek kişilerin hukuki durumu, Sulhi Garan Mat, İstanbul 1977:108-23.
4. Margalith D. The doctor in Ancient Hebrew Writings, Journal of the History of Medicine and Allied Sciences 1957; 12:37-41.
5. Chadwick J, Mann WN. The medical works of Hippocrates, Blackwell Scientific Publications Ltd, London 1950:167-78.

6. Dönmezer S. Çocuk Düşürme ve Düşürtmenin Dünü ve Bugünü, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fak Mecm 1984; 50:3-11.
7. Spector B. The Fielding H. Garrison Lecture, The Growth of Medicine and the Letter of the Law, Bulletin of the History of Medicine 1952; 26:499-525.
8. Üçok C. Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna aykırı hükümler, Ankara Üniversitesi, Hukuk Fak Mecm 1946; 3:365-83.
9. Udeh A. İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk, Özdemir Basımevi, İstanbul 1976:683-9.
10. Bilmen ÖN. Hukuk-u İslamiyye ve İstılâhatı Fıkhiyye Kamusu, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1968:145-56.
11. Yarsuvat D. Ceza hukukunda gebeliğin durdurulması meselesi, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fak Mecm 1983;48:451-71.
12. Şahsuvaroğlu BN. Tıbbi Deontoloji Dersleri, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1975:121.
13. Tezcan S, Fişek NH. Çocuk düşürme: Önemli tıbbi ve sosyal bir sorun, Hacettepe Üniversitesi, Toplum Hekimliği Enstitüsü. No: 12, Çağ Matbaası, Ankara 1980:1-31.
14. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgesi: Cevdet Kısmı, Sıhhiye Defteri No: 437, 1826 tarihli.
15. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgesi: Cevdet Kısmı, Sıhhiye Defteri, No: 566, 1828 tarihli.
16. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgesi: İrade Kısmı, Dahiliye Defteri, No: 10465, 1843 tarihli.
17. Ceza Kanunname-i Hümâyunu: Takvimhane-i Âmire Matbaası, İstanbul 1857:45.
18. Cihan E. Sosyal ve hukuki bakımdan sun'î ilkah, İstanbul Barosu Bilim Ödülü Yarışması, No: 3, İstanbul 1971:3-22.
19. Nüfus Planlaması Hakkında Kanun: No: 2827, 25.5.1983 tarihli Resmi Gazete No: 18059, 27.5.1983 tarihli.
20. Yurtcan E. 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanununun Getirdiği yeni suçlar, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fak Mecm 1984; 50:283-9.
21. Bayraktar K. Hekimin tedavi nedeniyle cezai sorumluluğu, Sermet Matbaası İstanbul 1972:131-63.